

**Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin
Tədris Mərkəzi**

“Vergi siyasəti və iqtisadi artım”

TƏLİM MATERİALİ

Dinləyicilər	Müsabiqə yolu ilə vergi orqanlarına staj müddətinə işə qəbul edilən əməkdaşlar,
Təhsilalma forması	əyani;
Tədris müddəti	2 saat;
Müəllif	Qarayev İmran Əliyər oğlu, Kafedra müdiri

Tədrisin məqsədi - Vergi siyasəti və iqtisadi artım arasında əlaqələri vergi siyasətinin funksiyaları ilə tanış etməkdir.

Dinləyicilər təlimin sonunda vergi siyasətinin funksiyaları və iqtisadi artım və onun xarakterizə edən göstəricilərin təhlil etmə bacarığında olmalıdır.

Mövzunun mündəricatı

1. Vergi siyasətinin funksiyaları və növləri
2. Vergi yükü
3. Vergi siyasəti ilə iqtisadi artım arasında əlaqə
- Nəzarət sualları.....
- Müstəqil öyrənmək üçün tapşırıqlar.....
4. Ədəbiyyat.....

I. Vergi siyasətinin funksiyaları və növləri

Vergi siyasətinin əsas subyekti dövlətdir. Dövlətin vergi siyasətinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- ✓ *sahə və ərazi nöqteyi-nəzərindən ölkə iqtisadiyyatının tənzimlənməsi üçün şəraitin yaradılması;*
- ✓ *dövlətin maliyyə ehtiyatları ilə təmin edilməsi;*
- ✓ *bazar münasibətləri şəraitində əhalinin gəlir səviyyələri arasında yaranmış qeyri-bərabərliyin hamarlanması.*

Vergilər aşağıdakı beş əsas funksiyanı yerinə yetirir:

Vergiləri yığım, rüsum və digər ödənişlərdən fərqləndirmək üçün onlara xas olan əsas əlamətləri qeyd etmək lazımdır. Verginin birinci əlaməti onun subyektin gəlirinin bir hissəsini dövlətin xeyrinə özgəninkiləşdirməsidir. Yəni, vergi ödənilən zaman mülkiyyətçinin gəlirinin müəyyən hissəsi dövlətin mülkiyyətinə keçir.

Verginin ikinci əlaməti onun təyin edilməsi və tətbiq olunmasının qanuniliyidir.

Vergilərin üçüncü əlaməti onların vacibliyidir. Qanunvericiliyə uyğun olaraq hər bir vergi ödəyicisi müəyyən şərtlər daxilində vergini ödəməyə borcludur.

Vergilərin dördüncü əlaməti onların məcburi xarakter daşmasıdır.

Vergilərin beşinci əlaməti onların pul formasında ödənilməsidir.

Vergilərin altıncı əlaməti onların əvəzsiz xarakter daşmasıdır.

Vergilərin yeddinci əlaməti onların abstrakt ödəniş olmasıdır. Vergilər büdcəyə keçirilərkən məqsədli təyinat daşıyırlar, yəni onların konkret olaraq hansı dövlət xərclərinin ödənilməsi üçün köçürüldüyü göstərilir. Dövlət büdcəsinə daxil olan vəsaitlər dövlətin bütün ehtiyaclarının ödənilməsi üçün nəzərdə tutulur.

Vergi siyasətinin mahiyyəti: Dövlətin vergi siyasəti dedikdə, dövlət tərəfindən işlənib hazırlanmış, vergi sahəsində cəmiyyətin qarşısında duran bu və ya digər vəzifələri həyata keçirməyə yönəlmiş tədbirlər sistemi başa düşülür. Vergi siyasətinin məqsəd və vəzifələri konkret iqtisadi şəraitdən asılıdır. Məqsəd və vəzifələri müəyyən edildikdən sonra dövlət onların həyata keçirilməsi üsullarını işləyib hazırlayır. Vergi siyasətinin əsas məqsədi vergilərin mahiyyəti və funksiyalarından irəli gəlir və məcmu ictimai məhsulun bir hissəsinin dövlət tərəfindən alınmasından və bu vəsaitlərin büdcə vasitəsi ilə yenidən

bölüşdürülməsindən ibarətdir. Hər bir maliyyə ili üçün büdcə qəbul edilərkən vergi siyasətinin əsası qoyulmuş olur. Onun həyata keçirilməsi isə uyğun qanunvericilik və normativ aktların qəbul edilməsi yolu ilə aparılır.

Vergi siyasətinin həyata keçirilmə müddətindən, təsir dairəsindən, iqtisadi vəziyyətin dəyişməsinə reaksiyasından asılı olaraq müxtəlif formaları mövcuddur.

Müddətindən asılı olaraq vergi siyasətinin formaları:

Vergi taktikası – vergi sisteminə əlavə və dəyişikliklər edilməsi yolu ilə konkret bir dövrdə qarşıda duran məsələlərin həllini nəzərdə tutur.

Vergi strategiyası – vergi sahəsində dövlətin uzunmüddətli kursunu müəyyən edir və iri miqyaslı məsələlərin həllini nəzərdə tutur.

Daxili vergi siyasəti bir ölkə və ya ərazi vahidi çərçivəsində həyata keçirilir və daxili məsələlərin həllini nəzərdə tutur.

Xarici vergi siyasəti ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılmasına, müxtəlif ölkələrin vergi sistemlərinin yaxınlaşmasına, onların vahid şəkllə salınmasına yönəldilir.

İqtisadi vəziyyətin dəyişməsinə reaksiyasından asılı olaraq vergi siyasətinin formaları:

Diskresion vergi siyasəti vergi dərəcələri və ya vergitutmanın strukturu ilə manipulyasiya etmək barədə hökumətin qərarları əsasında həyata keçirilir. O, iqtisadi tənəzzülün tez bir zamanda aradan qaldırılması və tarazlıq vəziyyətinin saxlanılması üçün istifadə edilir. Bununla əlaqədar olaraq diskresion siyasəti tez-tez stabilizasiya siyasəti də adlandırılır.

Qeyri-diskresion vergi siyasəti isə hökumətin qərarlarından asılı olmayaraq, avtomatik surətdə həyata keçirilir. Bu özünütənzimləmə rejimində işləyən mexanizmlərin - «aursadılmış özütənzimləyicilərin» köməyi ilə mümkün olur.

Vergi siyasətinin məzmunu aşağıdakıları əhatə edir:

vergi sisteminin inkişafının elmi cəhətdən əsaslandırılmış konsepsiyasının işlənilib hazırlanması

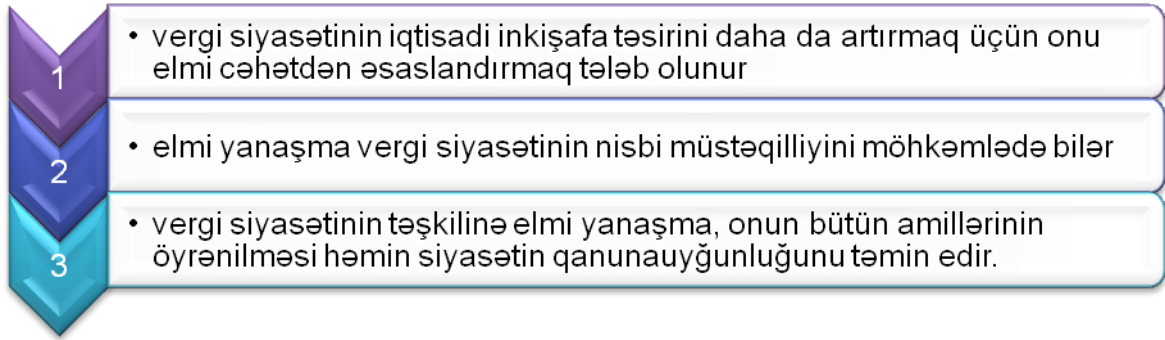
vergitutmanın əsas prinsiplərinin və istiqamətlərinin müəyyən edilməsi

cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafı, büdcə gəlirlərinin artırılması, nəzarətin gücləndirilməsi, xarici iqtisadi fəaliyyətdə aktiv balansla nail olunması, ətraf mühitin mühafizəsi və d. sahələrdə qarşıya qoyulmuş konkret məqsədlərə nail olunmasına yönəldilmiş tədbirlərin işlənilib hazırlanması

Praktikada dövlət vergi siyasətini vergi mexanizmləri vasitəsi ilə həyata keçirir

Vergi siyasətinin mahiyyətinin aşkar edilməsinin ilkin şərti vergi münasibətləridir

Hər bir vergi sistemi əsaslandırılmış elmi yanaşmaya söykənməlidir. Elmi yanaşmanın vergi siyasətinə aşağıdakı müsbət təsirləri ola bilər:

Dövlətin həyata keçirdiyi tənzimləmə vasitələrinin əsası **fiskal siyasət** hesab olunur. Fiskal siyasət dövlət xərcləri və vergi ilə bağlı olan tənzimləmə sistemidir. Bu siyasət xeyli dərəcədə hökumət xərclərinin, yəni dövlət idarə və orqanlarının, institutlarının saxlanması və s. dinamikasından asılıdır. Fiskal siyasət, dövlətin büdcə və vergi siyasəti olmaqla, büdcə formalaşması siyasətini ifadə edir və eyni zamanda maliyyə siyasətinin tərkib hissəsi sayılır. Fiskal siyasəti makroiqtisadi tənzimləmənin əsas vasitələrindən biri, dövlət xərclərinin və vergitutmanın səviyyəsinin dəyişdirilməsi istiqamətində dövlət orqanlarının həyata keçirdiyi tədbirlərin məcmusu hesab etmək olar.

Fiskal siyasət məcmu tələbin, məşğulluğun və gəlirin səviyyəsinə təsir etmək üçün dövlətin xərclərdən, vergi qoymadan və borclanmadan istifadə edərək həyata keçirdiyi siyasətdir. ÜDM-in bir hissəsinin dövlətin xərclərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsinə cəlb edilməsi vergi siyasətinin fiskal məqsədini əks etdirir.

Dövlətin fiskal siyasətinin tipləri:

Diskresion

Avtomatik

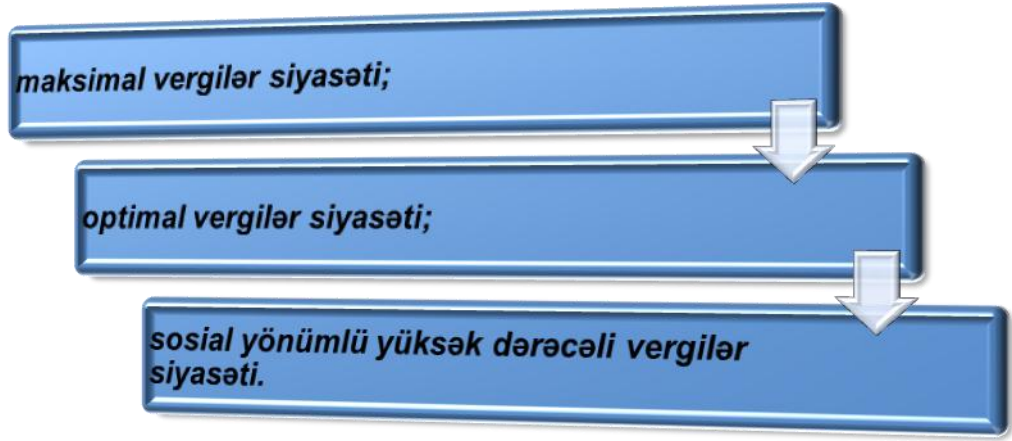
Dövlətin fiskal siyasətinin növləri:

Ekspansionist

Restriksionist

- əgər natamam məşğulluq varsa, onda işsizliyin səviyyəsi ekspansiv budcə-vergi siyasətinin(dövlət xərcləri artırılır, vergilər azaldılır)köməyi ilə azaldılmalıdır;
- əgər qiymətlərin ümumi səviyyəsində artım varsa, onda inflyasiyanın qarşısının alınması restriktiv fiskal siyasətin vasitələri ilə(vergilərin artırılması və dövlət xərclərinin azaldılması)həyata keçirilməlidir;
- əgər tam məşğulluğa və qiymətlərin sabitliyinə nail olunubsa, onda budcə məcmu tələblə məcmu təklif arasında balans saxlamalıdır (neytral-konyunktur fiskal siyasət).

Vergi siyasətinin tipləri: İqtisadiyyatın vəziyyətindən, iqtisadi inkişafın cari mərhələsində dövlətin üstün hesab etdiyi məqsədlərdən asılı olaraq vergi siyasətinin müxtəlif tiplərindən istifadə olunur. Vergitutmanın ağırlığından asılı olaraq vergi siyasətinin üç tipi birindən fərqləndirilir:

Maksimal vergilər siyasəti zamanı dövlət yüksək vergi dərəcələri tətbiq etməklə, vergilərin sayını artırmaqla, vergi güzəştlərini ixtisar etməklə vətəndaşlardan mümkün qədər çox maliyyə vəsaitləri toplamağa çalışır. Təbiidir ki, belə vergi siyasəti ayrıca götürülmüş konkret vergi ödəyicisi və ümumiyyətlə cəmiyyət üçün iqtisadi inkişafa heç bir ümid yeri qoymur. Buna görə də belə siyasət bir qayda olaraq fəvqəladə hallarda, məsələn iqtisadi böhranlar, müharibələr zamanı həyata keçirilir. Belə siyasətin uzun müddət həyata keçirilməsi bir sıra mənfi nəticələrə gətirib çıxara bilər. Laffer əyrisi buna əyani misaldır: böhran nöqtəsindən aşağıda, yəni «normal zonada» vergi daxilolmaları artır, böhran nöqtəsindən yuxarıda, yəni «qadağan olunmuş zonada» isə daxilolmalar azalır.

Optimal vergilər siyasəti zamanı dövlət sahibkarlıq fəaliyyətinin subyektləri üçün vergi yükünü yüngülləşdirir, onların inkişafına təkan verən əlverişli vergi mühiti yaradır. Bu isə dövlət xərclərinin azalmasına, ilk növbədə sosial proqramların məhdudlaşdırılmasına səbəb olur. Sosial yönümlü yüksək dərəcəli vergilər siyasəti həyata keçirilərkən dövlət kifayət dərəcədə yüksək vergilər tətbiq etməklə nəzərəcarpacaq sosial müdafiə proqramları işləyib hazırlayır. Bu zaman büdcə gəlirlərinin böyük hissəsi müxtəlif sosial fondların artırılmasına yönəldilir.

Vergi siyasətinin məqsədi: Vergi siyasətinin həyata keçirilməsi üsulları dövlətin bu siyasəti aparmaqla əldə etməyə çalışdığı məqsədlərdən asılıdır. Yüksək inkişaf etmiş bazar münasibətləri şəraitində dövlət tərəfindən vergi siyasəti istehsalın, ərazilərin iqtisadi inkişafının, əhalinin gəlirlilik səviyyəsinin strukturunun dəyişdirilməsi məqsədilə ÜDM-in bölüşdürülməsi üçün istifadə edilir və bu siyasəti həyata keçirməyin aşağıdakı üsullarından istifadə olunur:

vergi ödəyicisinin üzərinə düşən vergi yükünün dəyişdirilməsi;

vergitutmanın bir üsul və formalarının digəri ilə əvəz edilməsi;

bu və ya digər vergilərin yayılma dairəsinin dəyişdirilməsi;

vergi güzəştlərinin daxil edilməsi və ya ləğvi;

differensiasiyalı vergi dərəcələri sisteminin tətbiqi və s.

Vergi siyasətinin həyata keçirilməsində vergi mexanizminin əsas alətləri vergi dərəcələri, vergitutma bazası və vergi güzəştləri hesab olunur. Vergi siyasəti aparılarkən iqtisadiyyatın tənzimlənməsində dövlətin iştirakı bir sıra vergi alətləri vasitəsi ilə həyata keçirilir. Respublikada aparılan vergi siyasəti vergi dərəcələrinin aşağı salınması və vergi güzəştlərinin azaldılması hesabına vergitutma bazasının genişləndirilməsinə, iqtisadiyyata

investisiya qoyuluşunun stimullaşdırılmasına, hüquqi şəxslərlə fərdi sahibkarlar arasında, rezident və qeyri-rezident vergi ödəyiciləri arasında vergi yükünün bərabərləşdirilməsinə, kiçik və orta sahibkarlıq, biznes fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına və son nəticədə mövcud iqtisadi potensialın artırılmasına və əhalinin maddi rifahının yüksəldilməsinə yönəldilmişdir.

II .Vergi yükü

Optimal şəkildə qurulmuş vergi sistemi bir tərəfdən dövlətin maliyyə vəsaitlərinə olan tələbatını təmin etməli, digər tərəfdən isə vergi ödəyicisinin sahibkarlıq fəaliyyətinə olan marağını nəinki azaltmamalı, onu hətta təsərrüfatçılığın səmərəliliyini yüksəltmək üçün daim yollar aramağa sövq etməlidir. Buna görə də vergi yükü göstəricisi ölkənin vergi sisteminin keyfiyyət ölçüsüdür. Vergi yükünün optimal səviyyəsinin müəyyən edilməsi problemi inkişaf səviyyəsindən asılı olmayaraq istənilən ölkənin vergi sisteminin qurulması və təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynayır.

-Beynəlxalq vergitutma təcrübəsi göstərir ki, vergi ödəyicilərindən tutulan vergilər onun məcmu gəlirinin 30-40 faizindən çox olduqda iqtisadi fəallığın səviyyəsi aşağı düşür, ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyaların həcmi azalır, ölkədəki biznes mühiti öz cazibədarlığını itirir. Bununla əlaqədar olaraq dövlətin vergi siyasəti vergi yükünün optimal səviyyəsinə nail olmağa yönəldilməlidir.

-Lakin bir çox ölkələrdə vergi yükü göstəricisinin kəmiyyəti yüksəkdir. Məsələn, İsveçdə vergi sistemi elə qurulmuşdur ki, vergi ödəyiciləri özlərinin gəlirlərinin 50% və daha artıq hissəsini dövlət xəzinəsinə ödəyirlər. Bu heç də onların istehsalın inkişafına marağını azaltmır.

-Vergi yükünün hesablanmasına müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. Məsələn, vergi potensialının, əhaliyə düşən vergi yükünün səviyyəsinin, makro səviyyədə vergi yükünü və onun dinamikasını müəyyən edən və ölkə iqtisadiyyatının əsas makroiqtisadi göstəriciləri əsasında təyin olunan vergilərin ümumi daxili məhsulda (ÜDM) xüsusi çəkisinin hesablanması metodikaları məlumdur. Təcrübədə ən ümumi şəkildə vergi yükü vergi daxilolmalarının cəminin ÜDM-in həcminə nisbətinin faizlə ifadəsi kimi təyin olunur.

Başqa sözlə

$$K = \frac{V}{\text{ÜDM}}$$

Burada:

K - vergi yükü;

ÜDM - ümumi daxili məhsul;

V- vergi daxilolmalarının həcmi.

Mikrosəviyyədə vergi yükü vergi ödəyicisi tərəfindən büdcəyə ödənilən vergi məbləğinin onun məcmu gəlirlərindəki xüsusi çəkisi ilə ifadə olunur və aşağıdakı düsturla hesablanır:

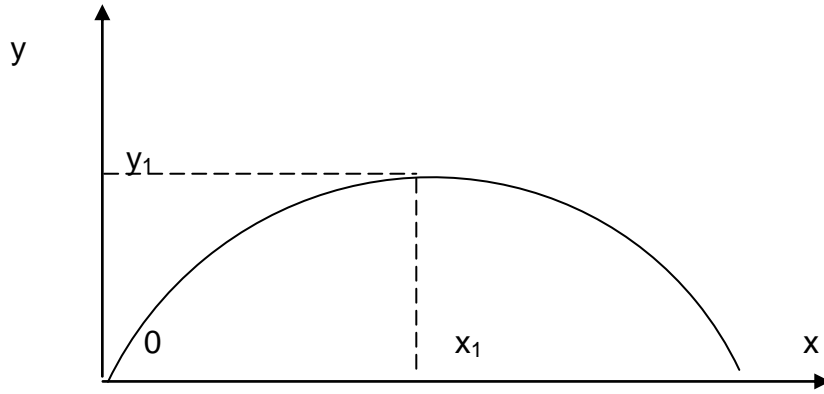
$$k = (v/m) * 100\%,$$

burada k- vergi ödəyicisinin vergi yükü, v – vergi ödəyicisinin il ərzində ödədiyi verginin məbləği; m – vergi ödəyicisinin illik məcmu gəliri.

Ümumi daxili məhsul milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq ölkə ərazisində yerləşən müəssisələrin maddi istehsal və xidmət sahələrindəki məhsullarının dəyərinin cəmidir.

İqtisadiyyatda daha tez-tez müraciət edilən, lakin hələ də öz həllini tapmamış əsas problem vergilərin səviyyəsi ilə dövlətin real gəlirləri arasındakı nisbət məsələsidir. Bu problemin həlli Laffer əyrisi adlanan və vergi dərəcələri ilə vergi daxilolmalarının həcmi arasındakı asılılığı əks etdirən əyrini meydana gətirdi.

Qrafiki olaraq bu əyri aşağıdakı şəkildə əks olunmuşdur.

Şəkil. Laffer əyrisi

burada,

y - *büdcə gəlirləri*;

x - *vergi dərəcəsi*;

y_1 - *büdcə gəlirlərinin maksimum mümkün həddi*;

x_1 - *büdcə gəlirlərinin maksimum qiymət aldığı vergi dərəcəsi*.

X oxu boyunca vergi dərəcələri, Y oxu boyunca isə vergi daxilolmalarının həjmi göstərilir. Vergi dərəcəsinin artması getdikcə yavaşlayan sürətlə büdcə gəlirlərinin artmasına səbəb olur. Nə qədər ki, iqtisadi prosesin iştirakçısının sövqedicilə maraqlarına ciddi surətdə toxunulmur, istehsalın həcmnin azalma sürəti vergi dərəcəsinin artım sürətindən az olur. Ancaq elə bir x_1 həddi gəlib çatır ki, verginin ödənilməsi nəticəsində istehsalçının xalis gəliri qalmır. Adamlar isə yalnız vergi ödəmək üçün işləmirlər. Bunun nəticəsində də iqtisadi fəallıq azalır, vergidən yayınma halları kütləvi xarakter alır. Bütün bunlar isə vergi dərəcəsinin artmasına baxmayaraq büdcə gəlirlərinin azalmasına səbəb olur.

3. Vergi siyasəti ilə iqtisadi artım arasında əlaqə

Vergi siyasəti əsaslandığı ictimai və siyasi quruluşundan asılı olmayaraq hər bir ölkənin iqtisadi sistemi ilə birbaşa olaraq bağlıdır. Ona görə iqtisadi artımı stimullaşdıran vergi siyasəti hər bir ölkə iqtisadiyyatının xüsusiyyətlərini nəzərə almalı və praktiki tətbiq imkanlarını araşdırmalıdır. Lakin buna baxmayaraq, iqtisadi artımı stimullaşdıran vergi siyasətinin ümumi cəhətləri mövcuddur:

- vergi dərəcələrinin azaldılması hesabına vergitutma bazasının genişləndirilməsi;
- iqtisadiyyatın vergi yükünün azaldılması;
- vergilərin istehsaldan istehlaka və əmlaka keçirilməsi;
- kiçik sahibkarlığın stimullaşdırılması məqsədi ilə vergi inzibətçiliyinin maksimal səviyyədə sadələşdirilməsi və s.

Vergi siyasətinin iqtisadi artıma təsir göstəricisi ümumi daxili məhsuldur (ÜDM). Lakin vergi siyasətinin iqtisadi artıma təsir mexanizmlərinin araşdırılması sahəsində uzun illər boyu aparılan beynəlxalq təcrübə sübut edir ki, bu ümumi cəhətlər hər bir ölkədə müxtəlif təsir dərəcəsinə malik olmuşdur. Məsələn, vergi yükünün istehsaldan istehlaka və əmlaka keçirilməsi ancaq yüksək və mükəmməl iqtisadi islahatlar apardıqdan sonra gözlənilən nəticələri verə bilər. Daşınmaz əmlak vergisinin dərəcəsinin artırılması ev təsərrüfatlarının əmlakdan azad olunmasını stimullaşdırılır və nəticədə onun satışından əldə olunan vəsaitin investisiyalar istiqamətində yönəldilməsinə şərait yaranır. Bu zaman əldə olunan vəsaitlər daha mobil xarakter daşdığına görə qısa müddətdə mənfəət verən sahələrə yönəldilməklə iqtisadi artımı stimullaşdırır.

Hər hansı bir ölkədə iqtisadi artımı stimullaşdıran aktiv vergi siyasətinin səmərəliliyi mövcud vergi sistemi ilə yanaşı iqtisadiyyatın cari vəziyyətindən də əhəmiyyətli dərəcədə

asılıdır. Məsələn, əmək ehtiyatlarının yüksək olduğu ölkələrdəki gəlir vergisi siyasəti əhalinin qocalması problemi ilə üzləşən ölkələrdən fərqlidir. Son zamanlar maliyyə böhranı baş verən ölkələrin böyük əksəriyyətində əhalinin əmək qabiliyyətli yaşdan yuxarı olan təbəqəsinin payı kifayət qədər yüksəkdir. Bu isə gəlir vergisi siyasətinin formalşmasında demoqrafik yük əmsallarının nəzərə alınması zərurətini yaradır.

Vergi siyasətinin tətbiqi praktikasını göstərir ki, beynəlxalq aləmdə qəbul edilmiş prinsiplər əsasında iqtisadi aktivliyi stimullaşdıran vergi siyasəti müxtəlif ölkələrdə fərqli nəticələr verir. Bunun müxtəlif xarakterli səbəbləri mövcuddur. Bu səbəblər içərisinə vergi sisteminin fərqli olmasını, sosial-iqtisadi amillərin müxtəlifliyini, insan faktorunu aid etmək olar. Ölkələrdə tətbiq edilən vergi inzibatçılığı, vergi növləri və dərəcələri fərqli olduğuna görə iqtisadi artımı stimullaşdıran və hər bir ölkədə tətbiq edilə bilən vahid aktiv vergi siyasətini formalaşdırmaq mümkün deyildir.

Avropanın inkişaf etmiş ölkələrinin demək olar ki, böyük əksəriyyətində miqrant axınlarının baş verməsi, əhalinin qocalması müxtəlif demoqrafik fəzadların baş verməsinə səbəb olmuşdur. Ölkələrin əmək ehtiyatlarının strukturundakı ciddi dəyişikliklər vergi siyasətində də müxtəlif istiqamətlər meydana gətirmişdir. Azərbaycan bu baxımdan çox əlverişli vəziyyətdədir və onun bu sahədəki siyasəti digər ölkələrdən fərqlidir. Bu isə öz növbəsində gəlir vergisinin tətbiqində fərqli xüsusiyyətlər yaradır.

Vergi siyasətinin iqtisadi stimullaşdırıcı funksiyaları ilə yanaşı fiskal funksiyaları da xüsusi əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdəndir.. Vergi siyasəti eyni zamanda ev təsərrüfatlarının istehlak davranışına və ümumilikdə qərarvermə prosesinə təsir göstərir. Nəticədə ev təsərrüfatlarının sərəncamında qalan gəlirlər vasitəsilə təhsilə və ümumilikdə insan kapitalına yönəldilən investisiyaların həcminə təsir göstərmək imkanı yaranır. Yüksək vergilər ev təsərrüfatlarının sərəncamında qalan gəlirlərin həcmi azaldır. Bu isə öz növbəsində ailə üzvlərinin yüksək səviyyədə təhsil almaq, sosial funksiyalarını yerinə yetirmək sahəsində problemlər yaradır və dövlətin sosial yükünün artmasına səbəb olur.

Vergi siyasətinin tətbiqi praktikasını göstərir ki, vergi siyasəti birbaşa olaraq ümumi daxili məhsulun (ÜDM) artım sürətlərinə təsir göstərir. Eyni qaydada demək olar ki, ÜDM-in artım tempi yalnız vergi siyasəti ilə deyil, digər amillərlə bağlı olduğundan onların təsiri altında iqtisadi artım templəri vergi daxilolmalarına da təsir göstərir. Bu asılılıqların ekonometrik baxımdan qiymətləndirilməsi xüsusi ilə əhəmiyyətlidir.

Nəzarət sualları

1. Vergi siyasətinin hansı növləri mövcuddur?
2. Təsir müddətinə görə vergi siyasətinin hansı növləri mövcuddur?
3. Mütərəqqi vergi sistemi hansı əsas prinsiplərə cavab verməlidir?
4. Vergi siyasətinin iqtisadi artıma təsirinin əsas alətləri hansılardır?
5. Makrosəviyyədə «vergi yükü» kəmiyyətə nəyi əks etdirir?
14. Laffer əyrisi hansı göstəricilər arasındakı asılılığı əks etdirir?
15. Vergilər hansı əsas funksiyaları yerinə yetirir?

Müstəqil öyrənmə üçün tapşırıqlar

1. Dövlətin vergi siyasətini formalaşdıran amillər;
2. İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsində vergi siyasətinin rolu;
3. Avropa İttifaqına daxil olan ölkələrin vergi siyasətinin qısa təhlili və mütərəqqi vergi sisteminin əsas prinsipləri;

VI. Ə D Ə B İ Y Y A T

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
2. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi
3. Kəlbəliyev Y.A., Məhərrəmov R.B., Rzayev P.Q.(2011). Xarici ölkələrin vergi sistemi. Bakı: "İqtisad Universiteti", 554 s
4. Məmmədov F.Ə., Musayev A.F., Sadiqov M.M., Kəlbəliyev Y.A., Rzayev Z.H. Vergilər və vergitutma. Dərslik. Bakı, 2010, s. 512
5. Məmmədov Ə.C. (elmi redaktorluğu ilə) Ünvanlı vergi xidməti. Təlimçilər üçün vəsait. Bakı, 2013
6. Musayev A.F., Məmmədov Ə.C. "Ünvanlı vergi xidməti" Vergi ödəyicilərinin məlumat kitabı. Bakı, 2013, 288 s
7. Musayev A.F., Qəhrəmanov A.Q. Vergi mədəniyyəri. İkinci nəşr. Bakı, 2010
8. Musayev A.F., Kəlbəliyev Y.A., Hüseynov A.A. Azərbaycan Respublikasının vergi xidməti: islahatlar və nəticələr. Bakı, 2002
9. Vəliyev T.S., Babayev Ə.P., Meybullayev M.X. (ümumi elmi redaktəsi ilə) İqtisadi nəzəriyyə. Bakı, Çarşıoğlu, 1999
10. Абрамов В. А.(2010). Упрощенная система налогообложение. Москва. Ос-89, 287 с. (*Abramov V.A. (2010). Sadələşdirilmiş vergi sistemi. Moskva. Os-89, 287 s.*)
11. Анищенко А.В. (2009). Оптимизация налогов. Москва. Изд-во Бухгалтерский учет, 128 с. (*Anişenko A.V. (2009) Vergilərin optimallaşdırılması. Moskva. Mühəsibat uçotu Nəşriyyatı, 128 s.*)
12. Попова Л.В., Дрожжина И.А., Маслов Б.Г.(2008) Налоговые системы зарубежных стран. М.: 368 с. (*Popova L.V., Drojjina İ.A., Maslov B.Q.(2008) Xarisi ölkələrin vergi sistemi. M.: 368 s.*)
13. <http://www.e-taxes.gov.az/>
14. <https://news.day.az/azerinews/982475.html>
14. Kath Nightingale . Taxation/ Theory and practice Prentice Hall. 2010